

ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК

до проекту Закону України «Про свободу підприємницької (економічної) діяльності домогосподарств» (реєстр. № 8143 від 20.10.2022), поданого народними депутатами України Третяковою Г. М. та іншими (далі – проект Закону, законопроект)

Суть проекту Закону: пропонується закріпити в українському законодавстві суб'єктність за домогосподарством з одночасним забезпеченням податковими та економічними пільгами, а також надати можливість домогосподарству здійснювати підприємницьку діяльність без державної реєстрації фізичної особи – підприємця однією особою або сукупністю осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні, є членами сім'ї та подають річну податкову декларацію з верхньою межею доходу до 8 млн гривень.

Мета проекту Закону: створення правового механізму функціонування домогосподарств в Україні, активізація економічної діяльності населення та зростання доходів громадян.

Позиція Міністерства економіки України

1. Щодо соціального трансферту.

Статтею 2 проекту Закону вводиться поняття «соціальний трансферт» – соціальне піклування (підтримка), соціальні гарантії/пільги (закупівля послуг у вигляді товарів, послуг, активів або інших грошових чи натуральних виплат, у тому числі у безготівковій формі), соціальне страхування, які здійснюються або передаються державними і некомерційними організаціями, переважно за рахунок публічних коштів.

Відповідно до статті 4 проекту Закону метою соціального трансферту є підтримка домогосподарства в разі настання складних життєвих обставин, а також зменшення соціального розшарування населення за рівнем доходів.

Соціальний трансферт передбачається у формах: соціальних гарантій, спрямованих на забезпечення права на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, витрати на житло; соціальних пільг, що мають матеріальну та грошову форму відповідно до закону; соціального страхування; соціальних послуг; соціального піклування (підтримки).

Соціальний трансферт, крім пенсійних виплат, соціальних послуг, стипендій та соціального страхування, надається на підставі подання домогосподарством річної податкової декларації центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику. Неподання домогосподарством річної податкової декларації є підставою для позбавлення або припинення такого соціального трансферту.

Водночас запропоновані положення проекту Закону щодо запровадження соціального трансферту для підтримки домогосподарств мають загальний характер і не передбачають чіткого механізму їх реалізації.

У зв'язку з цим проект Закону потребує доопрацювання в частині визначення порядку надання соціального трансферту, а також визначення уповноваженого органу, на який покладатимуться завдання щодо забезпечення реалізації питань у цій сфері.

2. Щодо надання суб'єкту господарювання права на провадження виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню.

Відповідно до статті 5 проекту Закону домогосподарство може здійснювати підприємницьку (економічну) діяльність, визначену частиною третьою цієї статті, без реєстрації фізичної особи – підприємця за умови: подання річної податкової декларації домогосподарства; ведення такої підприємницької (економічної) діяльності лише членами домогосподарства; з річним доходом від економічної діяльності домогосподарства, що не перевищуватиме 8 млн гривень.

Проектом Закону до видів підприємницької (економічної) діяльності, що дозволяється провадити домогосподарству без реєстрації фізичної особи – підприємця, зокрема, запропоновано віднести:

послуги з перевезення пасажирів автомобільним транспортом;

послуги з перевезення вантажу;

роздрібну торгівлю продовольчими та непродовольчими товарами з лотків і на ринках.

Зазначимо, що Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» (далі – Закон про ліцензування) регулює суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності, визначає виключний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, встановлює уніфікований порядок їх ліцензування, нагляд і контроль у сфері ліцензування, відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності.

Відповідно до пунктів 7 і 24 частини першої статті 7 Закону про ліцензування ліцензуванню підлягають, зокрема, такі види господарської діяльності, як:

торгівля алкогольними напоями та тютюновими виробами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, яка ліцензується відповідно до Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального»;

перевезення пасажирів автомобільним транспортом, міжнародні перевезення вантажів автомобільним транспортом.

Відповідно до пункту 3 частини першої статті 1 Закону про ліцензування ліцензіат – це суб'єкт господарювання, який має ліцензію.

Відповідно до частини другої статті 55 Господарського кодексу України суб'єктами господарювання є:

1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

Таким чином, стаття 5 проекту Закону потребує доопрацювання шляхом виключення з переліку видів підприємницької (економічної) діяльності, що пропонується провадити без реєстрації фізичної особи – підприємця, послуг з перевезення пасажирів автомобільним транспортом.

3. Щодо податкових знижок.

Статтю 5 проекту Закону до видів підприємницької (економічної) діяльності, що дозволяється провадити домогосподарству без реєстрації фізичної особи – підприємця, зокрема, запропоновано також віднести догляд за хворими або немічними особами.

При цьому статтями 6, 7 і 9 проекту Закону передбачається право домогосподарств на бюджетне відшкодування (податкову знижку) – частину сплаченого податку, повернуту платнику податку на суму документально підтверджених витрат домогосподарства.

Відповідно до статті 8 проекту Закону до витрат домогосподарств пропонується віднести, зокрема, витрати на здійснення підприємницької (економічної) діяльності домогосподарства.

Звертаємо увагу, що основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг регулюються Законом України «Про соціальні послуги» (далі – Закон про соціальні послуги).

Згідно з частиною сьомою статті 13 Закону про соціальні послуги фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду відповідно до цього Закону без здійснення підприємницької діяльності, виплачується компенсація за догляд у встановленому цим Законом порядку та розмірі.

Ураховуючи зазначене, проект Закону потребує узгодження із Законом про соціальні послуги в частині бюджетного відшкодування за надання соціальних послуг з догляду.

Разом з тим урегулювання питання щодо встановлення податкових знижок для домогосподарств на підставі подання річних податкових декларацій потребує комплексного підходу в частині одночасного розгляду положень проекту Закону з пропозиціями щодо внесення змін до Податкового кодексу

України стосовно запровадження механізму бюджетного відшкодування у формі податкових знижок для домогосподарств. Відсутність відповідних пропозицій не дає можливості визначити оцінку реалізації запропонованих положень проекту Закону щодо запровадження податкових знижок для домогосподарств.

4. Щодо здійснення підприємницької (економічної) діяльності без реєстрації фізичної особи – підприємця.

Відповідно до статті 5 проекту Закону домогосподарство може здійснювати підприємницьку (економічну) діяльність без реєстрації фізичної особи – підприємця за умови подання річної податкової декларації домогосподарства; ведення такої підприємницької (економічної) діяльності лише членами домогосподарства; річний дохід від економічної діяльності домогосподарства не перевищує суму 8 млн гривень.

При цьому частиною другою статті 50 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) визначено, що *фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом.*

Відповідно до частини третьої статті 50 ЦКУ, якщо особа розпочала підприємницьку діяльність без державної реєстрації, уклавши відповідні договори, вона не має права оспорювати ці договори на тій підставі, що вона не є підприємцем.

Також звертаємо увагу, що положеннями статті 50 ЦКУ та Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» передбачається поняття «державної реєстрації фізичних осіб – підприємців». Таким чином, пропонується статтю 5 законопроекту узгодити із статтею 50 ЦКУ.

Позиція Міністерства фінансів України

Міністерством фінансів надано зауваження щодо:

визначення центрального органу виконавчої влади, який буде здійснювати реєстрацію та вести облік домогосподарств, та критеріїв, за якими домогосподарства будуть ідентифіковані у відповідному органі;

узгодження положень проекту Закону щодо можливості здійснення підприємницької діяльності домогосподарством без реєстрації фізичної особи – підприємця із Законами України «Про ліцензування видів господарської діяльності» і «Про автомобільний транспорт»;

визначення порядку обрання або зміни представника домогосподарства у разі його виходу зі складу домогосподарства;

врегулювання питань щодо встановлення податкових знижок Податковим кодексом України;

доповнення законопроекту конкретними пропозиціями щодо внесення змін до законодавчих актів, які регулюють питання надання соціальних пільг, допомог, соціальних послуг.

Мінфін не підтримує зазначений законопроект.

Позиція Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції щодо відповідності положенням права Європейського Союзу (acquis ЄС)

Проект Закону частково відповідає міжнародно-правовим зобов'язанням в рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони, а також потребує погодження Антимонопольним комітетом в частині визначення наявності в ньому схеми державної допомоги, а також оцінки її допустимості.

Позиція Антимонопольного комітету України

Антимонопольним комітетом України пропонується доповнити проект Закону новим положенням, відповідно до якого підтримка домогосподарств, що здійснюють підприємницьку (економічну) діяльність, за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів у розумінні Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» надається з урахуванням вимог цього Закону.

Позиція Міністерства цифрової трансформації України

Міністерством цифрової трансформації України повідомлено про відсутність пропозицій і зауважень до проекту Закону.

Позиція Міністерства юстиції України

Міністерством юстиції України висловлено ряд зауважень, зокрема, щодо: здійснення підприємницької діяльності фізичною особою за умови державної реєстрації в порядку, встановленому законом;

належної ясності викладу, точності опису у визначенні термінів «домогосподарство», «члени домогосподарства», «індивідуальні домогосподарства», «інституціональні домогосподарства» (статті 2, 3 проекту Закону;

невизначеності критеріїв «бідності домогосподарств», ознак, за яких фізичних осіб відносять до тих, що потрапили в складні життєві обставини; механізму визначення розміру соціального трансферту та відповідної податкової знижки;

приведення терміну «ресторанне господарство» у відповідність до Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», який оперує терміном «заклад громадського харчування»;

права на соціальний захист громадян, соціальну підтримку, що є предметом законодавства про соціальне страхування;

надання згоди бути представником (уповноваженою особою) домогосподарства та не охоплення можливих випадків, коли згоду бути представником (уповноваженою особою) домогосподарства нададуть одночасно декілька членів такого домогосподарства та інші зауваження.

Ураховуючи зазначене, проект Закону потребує доопрацювання.

**Виконувач обов'язків
Міністра економіки України**

Денис КУДІН